

Zoek de

REEFSECRETS

8

nr 3 - 2018

verschillen: Juvenielen

Tekst en foto's: Marion Haarsma, onderwaterfilm.nl

De onderwaterwereld gaat nooit vervelen. Het blijft mij nog altijd boeien en soms zelfs verbazen! Wie had gedacht dat jonge vissen er soms heel anders uit zien dan de volwassen exemplaren?

Kleur

KIk heb dit fenomeen voor het eerst duidelijk gezien bij de beroemde keizersvissen in het Caraïbisch gebied. De eilanden Bonaire en Curaçao zijn zeer geliefd bij de Nederlandse duikers

vanwege de goede verbindingen (en niet te vergeten) de goedkope tickets. Maar zeker ook voor de prachtige onderwaterwereld!

De reden dat de jonge keizersvissen (ook wel *Angelfish* genoemd) een ander kleurenpatroon zouden hebben moet liggen in het feit dat de volwassen exemplaren als een paartje samenleven, zeer territoriaal zijn en dat ook fel tegen hun eigen soortgenoten verdedigen. Want die worden niet alleen als voedsel concurrenten beschouwd maar ook om de partner te behouden! Nu de jonge visjes andere kleuren en ook tekeningen hebben, kunnen ze ongestoord passeren. Bijvoorbeeld: de jonge Franse keizersvis (*Pomacanthus paru*) heeft wel dezelfde vorm als de volwassen exemplaren, maar een ander kleurpatroon. Ze zijn zwart met gele verticale strepen. Bij de halfwas (een soort teenager) zijn de strepen al aan het vervagen, de kleine gele accenten komen al door en de kop krijgt al de specifieke blauw/grijze kleur! Als je goed kijkt zie je soms bij de volwassen dieren nog een restant van een verticale streep, maar ach, wie let daar nou op?!? Vaak vind je de jonge dieren in ondieper water, zodat ze toch een ander biotoop opzoeken.

Pomacanthus paru Franse keizersvis, juveniel. Gefotografeerd op Curaçao

Pomacanthus paru Franse keizersvis. Gefotografeerd op Curaçao

Pomacanthus imperator Keizersvis, met een prachtige juveniel kleurpatroon. Gefotografeerd op Sabang

Volwassen *Pomacanthus imperator* keizersvis, gefotografeerd op Raja Ampat

Rhinomuraena quaesita, blauwe band murene, gefotografeerd op Sabang

Het ondiepe water is misschien wel lekker warm? Of te warm voor de grote rovers?

Een keizersvis, die niet in het Caraïbisch gebied voorkomt, maar wel in de rest van de tropische wateren is de keizersvis (*Pomacanthus imperator*) Die vertoont ook een prachtig juveniel kleurpatroon. Het jonge dier is blauw met witte cirkels, bij de halfwas vervagen de witte accenten en komen de gele, horizontale strepen al door. Het is moeilijk uit te leggen, je moet het zien! De juvenielen van deze soort zijn erg schuw, daar heb ik maar enkele opnamen van. Ze leven meer verborgen dan de grote vissen, die vaak samen trots en fier rond zwemmen. Dat maakt de uitdaging des te groter om de kleintjes toch goed op de foto te krijgen!

Een andere vis, die meer op een paling lijkt is de bandmurene (*Rhinomuraena quaesita*).

Die komt niet voor in het Caraïbisch gebied maar in Oost-Azië. Je vindt het op de zandbodem en het steekt vaak zijn kop uit een hol in het zand. Het heeft altijd dezelfde slangachtige vorm en een bek met kleine tanden, waarmee het vervaarlijk heen en weer zwaait, op zoek naar voedsel. Op de bek zitten uitsteeksels, waarschijnlijk uitwendige neusgaten, wat het de bijnaam 'Vipereel' geeft. Op de rug is een hoge rugvin, die doorloopt tot de staart. Het jonge dier is zwart, met een witte rugvin, het mannetje is prachtig azuurblauw, met een gele kop en rugvin en het vrouwtje is geel, met donkere strepen. Ze hebben allemaal een gele bek, wie verzint nou zoiets?!?

Het kan zijn dat het jonge dier eerst een mannetje wordt en later pas het vrouwtje. Het mannetje wordt 60 tot 90 cm en het vrouwtje kan wel tot 1 meter en 30 centimeter worden. Bij andere vissoorten is ook 'gender-change' bekend maar de bandmurene is de enige murene waarbij dit fenomeen zich voordoet. Dit alles met de kennis die we nu hebben.

Vorm

Nog gekker wordt het als de kleine visjes ook nog een hele ander vorm krijgen. Ook in het Caraïbisch gebied vind ik een leuk visje, die als jongdier een totaal ander uiterlijk heeft: de jonge gevlekte riddervis (*Equetus punctatus*).

De eerste keer wist ik niet wat ik zag! Een klein visje in de vorm van een halve cirkel dat druk heen en weer fladderde in een holletje of onder een rots. Dit bleek een jonge uitgave van de riddervis te zijn. Het volwassen dier is een schuw beest en verbergt zich ook vaak in het donker.

De riddervis heeft wel dezelfde zwart/witte kleuren, maar een heel ander uiterlijk! Tijdens het opgroeien krijgt het visje een vorm die meer op een volwassen vis lijkt, hij vult zich op, zo te zeggen. De strepen verdwijnen en de normale vissenvorm vult zich op met stippen. De riddervis heb ik in de vier verschillende stadia kunnen fotograferen. Op iedere trip kom je ze wel een keer tegen.

Ook heel anders van vorm is de vleermuisvis (*Platax*). Die komt niet voor in het Caraïbisch gebied, maar wel in bijna alle tropische zeeën. Er zijn maar een paar soorten vleermuisvissen, maar vooral de jonge dieren zijn moeilijk te determineren. We bevinden ons op een nieuw gebied, over de juvenielen valt nog veel te leren! De volwassen exemplaren houden zich op in het open water boven het rif, vaak zwemmen ze in groepen, bijvoorbeeld. Bij de langvinvleermuisvis (*Platax teira*). De jonge dieren vallen juist op door hun sterk verlengde vinnen, het geeft ze een heel sierlijk uiterlijk. De bedoeling is dat de een blad (bv. een mangroveblad) nabootsen. Bij gevaar gaan ze ook vaak plat liggen en zo wiegen ze heen en weer om aan hun vijanden te ontsnappen ...

Equetus punctatus, jonge gevlekte riddervis. Gefotografeerd op Curacao

Platax teira, Langvin vleermuisvis, Gefotografeerd op Raja Ampat

Platax teira, Langvin vleermuisvis, Gefotografeerd op Raja Ampat

Ze zijn langzame zwemmers, maar bij gevaar kunnen ze toch roofdieren behendig uit de weg gaan! Bij de andere vleermuisvissensoorten leven de jongen juist solitair. Op Lembeh heb ik ook een zebra-vleermuisvis (*Platax batavianus*) gevonden. Het jonge exemplaar is een echte Beauty. Ik zou dolgraag het volwassen dier tegenkomen, maar die is misschien helemaal niet zo mooi...

Uitzonderingen Diklipvissen

Bij sommige soorten lipvissen heeft het jaren geduurd om vast te stellen, dat de verschillend uitzijende vissen van een en dezelfde soort zijn! DNA onderzoek zal hier zeker aan meegeholpen hebben.

En wat dacht je van aquarianen en dierentuinen?

Die hebben tegenwoordig ook de prachtigste aquaria, met levend biotoop zoals anemonen en soms zelfs levende koralen!

De grote diklipvissen komen veel voor op het rif, met hun prachtige kleuren en tekening van strepen en stippen zijn ze opvallend. Ze worden ook wel 'Sweetlips' genoemd. De juvenielen zijn veel moeilijker te vinden, die zijn meesters in het verstoppertje, heel verstandig! Een enkele keer kom je er eentje tegen in een rustige, ondiepe baai, ze komen solitair voor, dat klopt ook met mijn waarnemingen! Vanwege de grote stippen noemde ik vroeger het clownsvisje, maar volgens de boeken is het een harlekijn diklipvis (*Plectorhinchus chaetodonoides*).

Het volwassen exemplaar is geel met zwarte stippels over zijn hele lichaam. Vaak zie ik juveniele visjes die zich in de buurt van zee-egels ophouden. Het is heel verstandig om je daarin te verschuilen. Hoe komen die kleine frutsels zo slim?!? Daarbij houdt het jonge dier geen moment stil, het zwemt onophoudelijk heen en weer met veel gefladder en gedraai met de staart. Dit gedrag zou de giftige platworm moeten nabootsen, die aan het zwemmen is ... Het visje zwemt vaak vlak over de bodem, waar het heel druk heen en weer dwarrelt, dus de theorie zou goed kunnen kloppen. Bij de harlekijnlipvis heb ik nog een derde tussenstadium gevonden.

Platax batavianus zebra-vleermuisvis. Gefotografeerd op Lembeh.

Plectorhinchus chaetodonoides Harlekijn diklipvis. Gefotografeerd op Sipadan

Ostracion cubicus gele koffervis, gefotografeerd op Sabang

Plectorhinchus vittatus oosterse diklipvis, gefotografeerd op Pemba Wakatobi

Xyrichtys pavo blauwe scheermeslipvis, gefotografeerd op Sabang

Raisorfish blauwescheermesvis juvenile, gefotografeerd op Madeira

Xyrichtys pavo blauwescheermeslipvis, gefotografeerd op Sabang

Rhinomuraena quaesita, gele band murene, gefotografeerd op Sabang

Volwassen *Pomacanthus imperator* keizersvis, gefotografeerd op Raja Ampat

Platax batavianus zebra-leermuisvis. Gefotografeerd op Lembah.

Juveniel *Pomacanthus imperator* keizersvis, gefotografeerd op Raja Ampat

Coris gaimard Valsebijouterielipvis, gefotografeerd op Sabang0264

Daar worden de witte vlekken al bedekt met stippen, zo gaat het diertje groter worden en steeds meer op de volwassen exemplaren lijken. De 2e soort, die ik behandel, is uit de Indische Oceaan: de Oosterse diklipvis (*Plectorhinchus vittatus*). Het juveniele visje heeft ook nog niet de overdreven dikke lippen. De grote diklipvissen bewegen nauwelijks, ze rusten overdag, het liefst verschuilen ze zich onder een stuk koraal. Ze gaan 's nacht foerageren in de zandbodem voor kleine diertjes, zoals wormen en schaaldieren. Ook een klein visje zullen ze niet versmaden, dus het is heel verstandig dat het jonge dier uit de buurt blijft!

Koffervissen

In Eilat heb ik voor het eerst een knalgeel dobbelsteentje zien rond-draaien. Ik dacht dat ik gek werd, in eerste instantie wist ik niet wat het was. Het kon zich wel heel goed voor mij verstoppen, maar ik zag toch het model van een koffervis! De gele koffervis (*Ostracion cubicus*) is als jong dier knalgeel, met donkere stippen, dat valt wel enorm op, zou je zeggen? Het volwassen exemplaar is beige met blauwe stippen, ook het model wordt minder vierkant, dus

langer van vorm. Maar waarom zo'n ander uiterlijk en kleur? De koffervis leeft niet in groepen en verdedigen ook niet hun territorium, dus ik blijf zitten met al mijn vragen. Ik geef het op en laat me gewoon verwonderen door alle mooie dingen in de onder-waterwereld. Ik moet leren genieten zonder steeds het 'waarom' te vragen.

Zeldzaam Pitvissen

Slecht een paar keer heb ik een heel raar klein visje gezien, met een enorme vooruitstekende rugvin. Het leefde op de zandbodem, net als de grote exemplaren. Pas nu ik alles aan het opzoeken ben, kom ik erachter dat het een doodgewone, veel voorkomende pitvis is. Dus het visje heeft wel een ander uiterlijk, maar leeft in hetzelfde biotoop, vaak gewoon op het zand!

Waarom bij sommige vissoorten de jonge dieren er volkomen anders uit zien is voor veel duikers nog een onbekend fenomeen. In de boeken is het moeilijk zoeken. Wel vind ik dat ook bij sommige papegaaivissen en zelfs lipvissen de juvenielen al bekend zijn, met foto's natuurlijk!.

Maar er is ook veel wat we nog niet

weten. Ga erop uit en onderzoek zelf de onderwaterwereld, het blijft boeien!

Literatuur:

ASIA PACIFIC Reef Guide,
Helmut Debelius
Tropical reef fishes Indonesia,
Rudie H. Kuitert

Naschrift van de redactie:

Veel vissen zijn erg agressief tegen hun soortgenoten, veelal omwille van voedselconcurrentie. Wanneer de juvenielen er net zo zouden uitzien als hun ouders, dan zouden ze aangevallen en wellicht gedood worden. De evolutie heeft er voor gezorgd dat de jongen er anders uitzien dan de ouders, waardoor de ouders hen als een andere soort beschouwen die geen voedselconcurrenten zijn en ze laten deze jongen bijgevolg gerust. De soorten die jongen hadden die er anders uitzagen dan hun ouders waren in de evolutie van de soort succesvoller. De anderen doodden voortdurend hun jongen en zijn uitgestorven.

Arothron diadematus, kogelvis